

О.В. Аборчі

АНАЛІЗ ЕВОЛЮЦІЇ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Досвід свідчить, що розвиток національної промисловості тісно пов'язаний із процесами у банківській системі. Викликане це тією обставиною, що лише за умови стабільного функціонування фінансового сектору, ядром якого є банки, можливе стійке й ефективне функціонування промислових підприємств, тому що вони через кредитні та інвестиційні механізми тісно пов'язані з банківською системою. Також вар-

© О.В. Аборчі, 2013

то пам'ятати, що продуктивність та ефективність української промисловості завжди залежали від загальної макроекономічної ситуації в країні, а вона, у свою чергу, детермінована станом справ у фінансовому та банківському секторі.

Для глибокого і всебічного розуміння процесів, що протікають у сучасній банківській системі, потрібен об'єктивний аналіз витоків її розвитку. Це приводить до необхідності дослідження всього часового проміжку, упродовж якого відбувалось становлення і розвиток національного банківського сектору, а також виділення ключових подій, що вплинули на формування його структури. Тільки такий аналіз відкриває можливість розуміння всіх інституційних та еволюційних особливостей сучасної банківської системи України, у зв'язку з чим необхідність його проведення буде актуальна в усі часи.

Проблематика, пов'язана з аналізом еволюції банківської системи України, етапів її розвитку та ключових подій у цьому процесі, досліджувалася в роботах багатьох, переважно вітчизняних, учених. Серед них найбільш відомими є Н. Гребеник [2], О. Вовчак [1], І. Грановська [3], В. Коваленко [5], М. Олещук [4], І. Д'яконова [6], М. Римар [7], С. Козьменко [10], В. Гетьман [9], М. Колісник [11], Ф. Шпіг [8] та ін. У їх працях досліджується не лише процес розвитку національної банківської системи та різні його аспекти, але й ідентифіковані причинно-наслідкові зв'язки між минулим банківської системи України і її теперішнім станом. У той же час зміни у вітчизняних банках відбуваються майже кожен день, а тому погляд на історію і сьогодення банківської системи України буде тим більш об'єктивним, чим більший проміжок часу він буде охоплювати. До того ж мало хто з дослідників звертає увагу на структурний аспект еволюції банківської системи, значення якого завжди було вагомими.

Мета даної статті – аналіз становлення, розвитку та сучасного стану структури банківської системи України. Для її досягнення пропонується визначитись з основними етапами еволюції національного банківського сектору, після чого проаналізувати головні кількісні та якісні особливості його сучасної структури.

Незважаючи на те що структура національної банківської системи України почала формуватися тільки з набуттям незалежності в 1991 р., фундамент банківського сектору був закладений раніше – у радянський період. У зв'язку з цим різні дослідники по-різному ставляться до того, які періоди розвитку української банківської системи та її структури слід виділяти. На підставі аналізу поглядів таких дослідників, як О. Вовчак [1], В. Коваленко [5], І. Д'яконова [6], Н. Гребеник [2], І. Грановська [3], М. Олещук [4], М. Римар [7], розроблена авторська періодизація розвитку банківської системи України, подана в табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз періодизації розвитку банківської системи України
[1; 2; 4; 6; 9; 11]

Періодизація		Зміст процесів
Період	Роки	
I	1987-1991	Початок реформування банківської системи СРСР, приведення її до дворівневої моделі та поява перших комерційних та кооперативних банків
II	1991-1993	Неконтрольований та стихійний розвиток національного банківського сектору України та різке збільшення банків. Поява законів та апробація НБУ інструментів монетарної політики
III	1993-1996	Подальше розширення банківського ринку в умовах гіперінфляції, деіндустріалізації та неконтрольованого валютного ринку. Посилення регуляторної політики НБУ та введення додаткових правил для банківського ринку. Проведення грошової реформи
IV	1997-2000	Розвиток банківської системи України в умовах фінансово-економічної нестабільності і кризи. Скорочення кількості банків та зростання їх капіталізації. Посилення ролі міжнародного фінансового простору для розвитку національного ринку
V	2001-2008	Стабілізація структури та висока позитивна динаміка кількісних показників розвитку банківського сектору. Концентрація капіталу, поява та закріплення домінуючої ролі великих приватних комерційних банків. Розширення асортименту послуг та філіальної мережі
VI	2008-2009	Найбільш масштабна за роки свого існування криза у банківському секторі. Падіння рівня ліквідності, банкрутства, скорочення кількості банків та їх філій, уповільнення темпів приросту та негативна динаміка банківських показників
VII	2010-сьогодні	Поступове збільшення активів банків і стабілізація банківської системи. Збільшення ролі держави та державних банків. Вплив іноземного капіталу й посилення ролі українських і російських банків

Більшість учених сходяться на думці, що корінням сучасна банківська система України органічно пов'язана з пізнім радянським періодом, коли у фінансовій системі діяло кілька великих державних банків і ряд кооперативних. У 1987-1988 рр. у СРСР була проведена реформа, у процесі якої спочатку на основі Держбанку і Будбанку були створені Промбудбанк, Житлосоцбанк і Агропромбанк СРСР.

На основі Зовнішторгбанку був створений Зовнішекономбанк, а мережу ощадних кас у країні ввібрав у себе Ощадбанк СРСР. Державний банк СРСР став виконувати функції центрального регулятора, що призвело до формування по всій території країни дворівневої банківської системи. Після цього був проведений другий етап реформи, у процесі якого почалося створення мережі комерційних і кооперативних банків. Це призвело до різкого збільшення суб'єктів банківської діяльності та значного переформатування структури банківської системи. Вже в середині 1990 р. на території України діяло 25 акціонерних та кооперативних банків [3].

З набуттям незалежності в 1991 р. в Україні починає формуватися власна банківська система. Станом на 20 березня 1991 р. Верховною радою вводиться в дію перша редакція ЗУ «Про банки і банківську діяльність», згідно з яким на базі українського відділення Держбанку СРСР створювався незалежний орган, який почав перереєстрацію всіх банків на території нашої країни. Поява цього закону, безумовно, ознаменувала початок нового етапу в розвитку національної банківської системи, тому що саме тоді були закріплені емісійні та регуляторні функції НБУ, визначалися основні інструменти його грошово-кредитної політики, а також форма і порядок створення комерційних банків. У 1992 р. в Україні створюється валютна біржа, яка незабаром буде реформована в Українську міжбанківську валютну біржу і стане основним майданчиком для міжбанківської діяльності.

Кількість зареєстрованих банків у кінці 1991 р. становила 77, а за 1992 р. збільшилась ще на 56, досягнувши позначки в 133 [6]. При цьому зростання забезпечувалося не за рахунок збільшення великих системоутворюючих банків, необхідних

для економіки, а за рахунок неконтрольованого підвищення дрібних «кишенькових банків», нерідко задіяних у тих чи інших шахрайських схемах. Таким чином, на другому етапі в Україні стихійно формується дворівнева банківська система, яка всупереч законам еволюційного розвитку прагнула відразу замінити стару, створену ще в роки існування союзної держави, при цьому абсолютно не враховуючи наслідки для економіки.

Самі наслідки загальновідомі – це призвело до рекордної гіперінфляції, неконтрольованості банків, втрати валютного управління, безробіття, деіндустріалізації, депопуляції й багато чого іншого, що продовжує відчуватися навіть два десятиліття потому. Для подолання цих наслідків НБУ і Уряду довелося посилити регуляторну політику, що надало можливість із часом забезпечити більш стійке функціонування банківського сектору. Серед основних заходів, вжитих для усунення наслідків «стихійного капіталізму», що захлеснув Україну на етапі з 1993 по 1997 рр., варто виділити:

лютий 1993 р. – прийняття Декрету «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» [12], який дозволяв закріпити базисні принципи функціонування валютного ринку і ввести в безготівковий оборот український карбованець;

січень 1994 р. – введення в дію національної платіжної системи, яка значно розширила можливості зі здійснення безготівкових розрахунків, збору та обробки інформації, а також перешкоджала використанню фальшивих паперових платіжних документів;

антиінфляційна політика НБУ в 1994 р., яка дозволила знизити темпи зростання інфляції в 20,5 раза, збільшити кількість депозитів і зупинити безконтрольне кредитування економіки [16];

червень 1995 р. – прийняття положення НБУ «Про економічні нормативи діяльності комерційних банків» [13], яким вводилися обов'язкові вимоги до показників ліквідності, платоспроможності, мінімального розміру статутного фонду й резервів, що зберігаються в НБУ, а також показники ризику на одного клієнта;

вересень 1995 р. – прийняття положення НБУ «Про кредитування» [14], де врегульовувались основні аспекти процесу надання, використання й повернення кредитів, а також відносини між суб'єктами кредитування;

лютий 1995 р. – введення в дію «Порядку ведення касових операцій у народному господарстві України» [15], який встановлював правила під час здійснення касових розрахунків;

червень 1996 р. – прийняття Конституції України, яка остаточно закріпила основи банківської системи, елементи правового статусу НБУ і Ради НБУ;

вересень 1996 р. – проведення широкомасштабної грошової реформи, у процесі якої здійснена деномінація карбованця і введена нова національна грошова одиниця – гривня. Також було змінено масштаб цін усіх товарів і послуг.

Вжиті заходи дали можливість поліпшити якість управління банківською діяльністю, відкривши двері для побудови нової банківської та валютної системи. Разом із тим в українських банків і всієї системи в цілому зберігалось ще багато негативних тенденцій, що демонструє структура та показники розвитку банківської системи України в перші роки свого незалежного існування (табл. 2).

Таблиця 2

*Основні показники діяльності банківської системи
за 1991-1996 рр. [24]*

Показники	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Кількість зареєстрованих банків	77	133	211	228	230	229
Заборгованість по виданих кредитах, млн грн, у т. ч.	0,97	27	406	1558	4078	5452
короткострокова	0,85	26	396	1381	3643	4845
довгострокова	0,12	1	11	176	434	607
Процентні ставки комерційних банків:						
кредитні	-	76	221	202	107	77
депозитні	-	68	187	171	61	34
Кошти на депозитних рахунках в банках, млн грн	2	20	353	2422	4287	5145
Облікова ставка рефінансування НБУ, %	-	80	240	252	110	62
Кредити уряду НБУ, млн грн	0,5	18	129	1411	4393	5804
Норма обов'язкового резервування коштів у НБУ, %	-	10	25	15	15	15
Офіційний курс українського карбованця до дол. США (за 1 дол.)	-	208	4884	31700	147307	-

Зміни у структурі банків дають можливість виділити четвертий етап у розвитку банківської системи України, хронологічними рамками якого є 1997-2001 рр. Основними детермінантами структурних змін стали кризові явища в економіці, які спочатку захлиснули країни Південно-Східної Азії, а потім, підігріті дефолтом у Росії, чітко спостерігались і в Україні. Одним із найбільш відчутних наслідків кризи стала девальвація нової української валюти, яка за 1998 р. втратила до 38% своєї вартості щодо долара США. Для запобігання подальшому обвалу гривні НБУ був введений валютний коридор у межах 1,7-1,9 грн/дол., який був знятий тільки в 1999 р. Забезпечення коридору потребувало здійснення регулятором значних фінансових вливань, однак це дозволило зменшити негативні наслідки для української фінансової системи й не допустити краху економіки, як це сталося в Росії. Динаміку структурних показників банківської системи за цей період можна побачити на рис. 1 та 2.

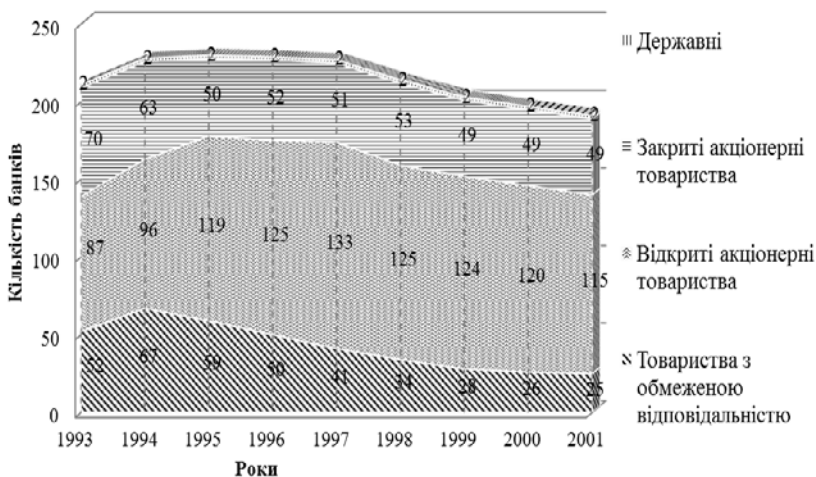

Рис. 1. Структура банківської системи України 1993-2001 рр. за організаційно-правовою формою банків [24]

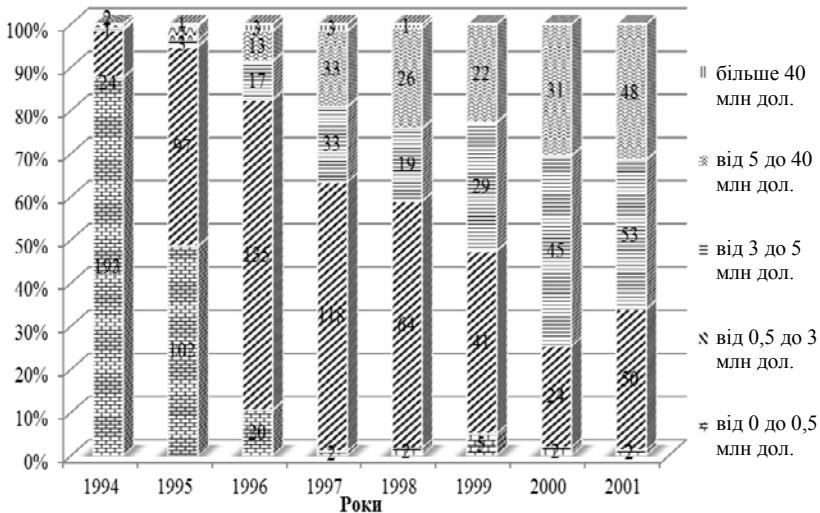

Рис. 2. Структура банківської системи України у 1994-2001 рр. за розміром сплаченого статутного капіталу банків [24]

Сучасний етап розвитку національної банківської системи починається в 2001 р. Він ознаменувався появою ключових законодавчих актів, покликаних врегулювати відносини між елементами банківської системи. У першу чергу йдеться про нову редакцію ЗУ «Про банки и банківську діяльність» [20] і появу закону «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [21], які визначили подальший вектор розвитку всієї української фінансово-кредитної системи. Разом із тим за минулі роки вітчизняна банківська система піддавалася значним шокам, викликаним кризою 2008-2009 рр. У зв'язку із цим сучасний етап її розвитку доцільно розглядати у трьох аспектах: докризовому, посткризовому і безпосередньо під час кризового спаду. Основні особливості розвитку української банківської системи на даних етапах наведено в табл. 3.

*Особливості розвитку української банківської системи
у XXI ст. [7; 16; 17; 25; 24]*

Період	Характерні особливості та ключові події	Структурні та системні наслідки для банківської системи
1	2	3
Докризовий (2001-2008 рр.)	Стабілізація структури та поступове зростання кількісних показників розвитку банківської системи	Кількість банків у період з 2001 по 2008 р. залишалася практично незмінною, коливаючись у межах 1-4% щорічно; розміри кредитно-інвестиційного портфеля, активів та зобов'язань стабільно зростали з 2002 по 2008 рр. збільшившись із 26,7, 51,7 та 45,3 до 759,7, 892,6 та 777,9 млн грн. Статутний капітал українських банків за цей же період зріс на 914% – з 822,7 до 7524,7 млн євро
	Посилення впливу іноземного банківського капіталу та розширення присутності закордонних банків	Збільшення кількості банків з іноземним капіталом з 15 у 2001 р. (7-100%) до 47 у 2008 р. (17-100%); збільшення конкуренції та, як наслідок, структури та якості банківських послуг. Інтенсивне зростання міжбанківського ринку та розвиток механізмів залучення міжнародних кредитів. Посилення темпів відпливу капіталу та часткова втрата економічного суверенітету
	Нарощення капіталу окремими банками та збільшення капіталізації всієї банківської системи в цілому	Збільшення питомої ваги банків 1 та 2 груп та виділення великих приватних системоутворюючих банків
	Стала на налагоджена робота фонду гарантування вкладів фізичних осіб, інших контролюючих та регулюючих органів	Відпрацювання механізму відшкодування коштів за вкладами фізичних осіб та збільшення його мінімальної суми; як наслідок – збільшення обсягів депозитних заощаджень та відновлення довіри до банків зі сторони населення
	Удосконалення стратегії діяльності банків та розширення мережі філій. Використання нових технологій просування послуг, зокрема мережі Інтернет	Значне розширення асортименту банківських послуг, масове розповсюдження споживчого кредитування та пластикових карток. Поява великої кількості універсальних банків із можливістю значної економії на масштабах діяльності
	Поява положення «Про формування банками обов'язкових резервів», про процентну політику, про регулювання діяльності банків України та інших нормативно-правових документів	Поліпшення регуляторної політики НБУ та відпрацювання ринкових механізмів впливу на діяльність комерційних банків
Кризовий (2008-2009 рр.)	Зростання темпів інфляції, економічна та політична нестабільність, падіння виробництва купівельної спроможності та	Падіння рівня ліквідності навіть у великих банках, набіги та банкрутства; підвищення рівня ризиковості кредитних операцій та скорочення банківських резервів; різке підви-

Закінчення табл. 3

1	2	3
	ділової активності, скорочення ВВП, збільшення валового зовнішнього та внутрішнього боргу	шення кредитних ставок та введення заборони кредитування в іноземній валюті; часткова девальвація національної валюти
	Згортання кредитних ліній іноземних банків українським	Нестача коштів в українських банках для виконання поточних забор'язань. Скорочення обсягів депозитів; спад інвестиційної та ділової активності
	Скорочення обсягів промислового виробництва, газовий конфлікт з Росією, зайнятості, падіння платоспроможності населення та масове невиконання контрактних зобов'язань	Різке збільшення питомої ваги «поганих» та «безнадійних» кредитів, що призвело до нестачі ліквідності та скорочення банківських резервів. Фактичне призупинення іпотечного кредитування та фінансування капітального будівництва
	Залучення чергового траншу МВФ, посилення контролю за діяльністю комерційних банків та введення тимчасових адміністрацій у найбільш проблемних банках, прийняття антикризових нормативних актів	Поступова стабілізація банківського сектору внаслідок розпочатої програми рефінансування; відновлення кредитування та збільшення обсягів депозитів, унаслідок заборони на дострокове розірвання депозитних контрактів; проведення НБУ політики стабілізації курсу гривні
Пост-кризовий (2009-2013 рр.)	Зміна кредитної та процентної політики комерційними банками, викликана значними втратами під час кризи	Зміцнення позицій великих системоутворюючих банків, капітал та резерви яких дозволили зберегти клієнтську та ресурсну базу; збільшення конкуренції в банківському секторі та зниження рентабельності діяльності; накопичення значного рівня ліквідності внаслідок відносно великих кредитних процентних ставок та відсутніх перспективних кредитних проектів
	Політична та економічна нестабільність та збільшення ризиковості довгострокового кредитування	Орієнтація банків на кредитування споживчих потреб населення та поточні активи підприємств, що продовжує негативно відображатися на вітчизняній промисловості; початок виходу з українського банківського ринку великих європейських на банківських груп. Перерозподіл роздрібногo ринку банківських послуг
	Посилення впливу небанківських фінансово-кредитних установ	Обсяги діяльності страхових та лізингових компаній, інвестиційних та недержавних пенсійних фондів, ломбардів та кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ збільшились навіть у період кризи, а їх кількість у 2009 р. досягла 2 606 од. Також зростали їх активи, які в цьому ж році склали 14,3% ВВП
	Загострення ситуації у Євросоюзі та кіпрська банківська криза 2013 р.	Скорочення фінансування дочірніх структур європейських банків та перерозподіл роздрібногo ринку банківських послуг та зміцнення банків українського та російського походження; вплив коштів із банківської системи

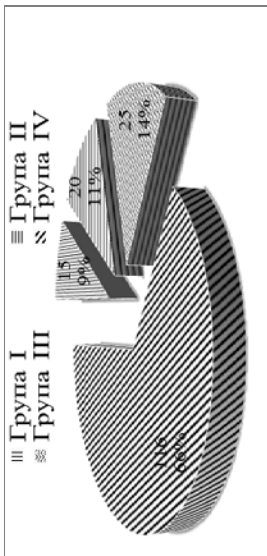

Рис. 4. Структура банківської системи України за групами банків (од.)

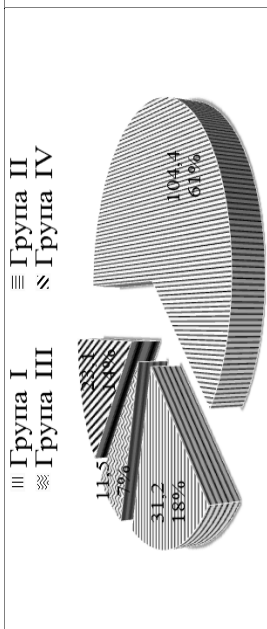

Рис. 3. Власний капітал банків України за групами банків (млрд грн)

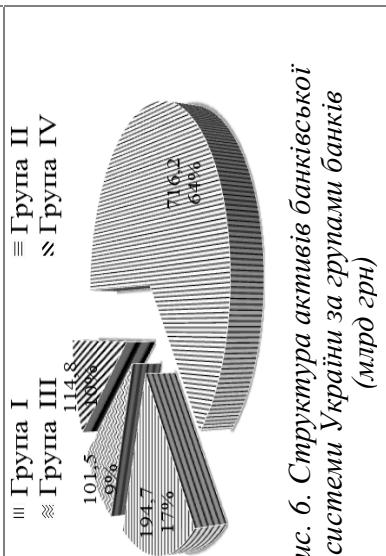

Рис. 6. Структура активів банківської системи України за групами банків (млрд грн)

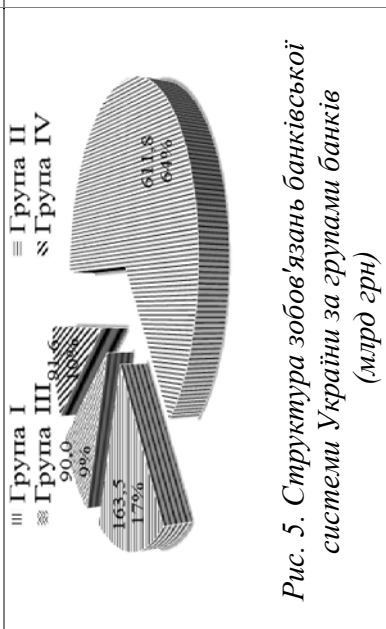

Рис. 5. Структура зобов'язань банківської системи України за групами банків (млрд грн)

За матеріалами офіційного сайту Національного банку України www.bank.gov.ua.

Сьогодні українська банківська система являє собою вже досить розвинену сферу економічних відносин, про що свідчить її сучасна структура (рис. 3-6).

Дані свідчать, що на сьогодні в Україні вже сформувалося ядро з банків 1 й частково 2 групи, які сконцентрували понад 80% усіх активів і пасивів, при тому, що 64% припадає на банки 1 групи. До першої групи належать 15 банків – Приватбанк, Укресімбанк, Ощадбанк, Райффайзен Банк Аваль, Промінвестбанк, Укрсоцбанк, ВТБ Банк, Дельта Банк, Перший Український Міжнародний Банк, Надра, Ощадбанк Росії, Укрсіббанк, Альфа-Банк, Банк Фінанси та Кредит і Укргазбанк, на які припадає 61% (104,4 млрд грн) власного капіталу. При цьому вони також володіють розвинутою філіальною і банкоматною мережею, фактично виконуючи більшу частину функцій банківської системи.

Сучасна статистика НБУ розкриває структуру банківської системи України через призму діючих у ній депозитних корпорацій [23]. Дані про них подано на рис. 7 і в табл. 5.

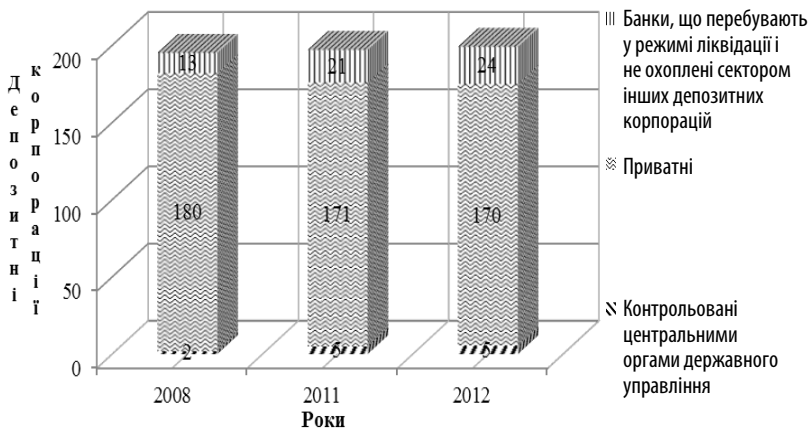

Рис. 7. Банки України, охоплені сектором депозитних корпорацій (од.) [24]

*Кількість та структура філій та дочірніх компаній
депозитних корпорацій України [24]*

Банки	2008		2011		2012	
	філії	дочірні компанії	філії	дочірні компанії	філії	дочірні компанії
Установи, охоплені сектором депозитних корпорацій, у т.ч.	1309	109	456	124	268	136
Контрольовані центральними органами державного управління	424	12	156	12	54	13
Приватні	885	97	300	112	214	112
Установи, що перебувають в режимі ліквідації і не охоплені сектором інших депозитних корпорацій	5	x	21	x	8	x

Аналізуючи дані про депозитні корпорації України, їх філії та дочірні компанії, можна відзначити ряд характерних закономірностей. Так, рис. 7 свідчить, що в посткризовий період відбулося переформатування структури банків, у процесі чого значно зросла кількість державних банків і банків, не охоплених сектором депозитних корпорацій. Також спостерігається стійка тенденція до скорочення філіяльної мережі, яка з 2008 р. зменшилась у 4,8 раза, і деяке скорочення фінансування дочірніх компаній. Усе це підтверджує тезу про те, що на сучасному етапі свого розвитку банківська система України все ще перебуває у фазі посткризового відновлення.

Висновки. Таким чином, аналіз генезису, сучасного стану і структури банківської системи України показав, що за досить короткий проміжок часу в 20 років національна банківська система пройшла сім основних етапів, перетворившись зі стихійно утвореної маси банків на впорядковану та регульовану ланку економічної системи. На кожному етапі формування банківської системи України відбувалися досить серйозні якісні та структурні трансформації, які у підсумку дозволили створити поту-

жне, здатне протистояти циклічним коливанням ядро банків, що сконцентрувало більшу частину активів і зобов'язань.

У перших 4 фазах (1987-2000 рр.) відбувалося становлення основ банківської системи, здійснювалися необхідні реформи і приймалися ключові законодавчі акти, що дозволили вже до початку XXI ст. сформувати основні вектори її розвитку на майбутнє. На 2001-2008 рр. фактично припадає найвища фаза розвитку українського банківського сектору, яка характеризується значним розширенням асортименту банківських послуг і філіальної мережі, істотним збільшенням капіталу та активів банків, високою позитивною динамікою зміни основних показників їх діяльності, масштабною присутністю іноземних учасників, появою великих приватних системоутворюючих банків тощо. Криза 2008-2009 рр. призвела до помітних змін у банківській системі України, що знайшло відображення в уповільненні темпів її розвитку, падінні ключових показників, скороченні філіальної мережі банків та націоналізації частини з них.

На сучасному етапі банківська система України продовжує відчувати наслідки кризи і фактично перебуває на етапі посткризового відновлення, що підтверджується проведеним аналізом основних показників її розвитку. У зв'язку із цим є перспективною розробка методичних підходів для подолання наявних негативних явищ, а також удосконалення системи моніторингу та контролю за процесами, що здійснюються в національній банківській системі.

Література

1. Вовчак О.Д. Банковское дело в Украине: состояние, проблемы и перспективы развития / О.Д. Вовчак // Финансы Украины. – 2003. – № 10. – С. 118-126.

2. Гребеник Н.І. Основні віхи у формуванні та проведенні грошово-кредитної (монетарної) політики. Стаття перша. Становлення монетарної політики в незалежній Україні / Н.І. Гребеник // Вісник НБУ. – 2007. – № 5. – С. 12-22.

3. Грановська І.В. Особливості становлення та розвитку банківської системи в Україні / І.В. Грановська // Економічний вісник університету. – 2011. – № 17 (2).

4. Олещук М. Еволюція становлення та прогноз розвитку ринку банківських послуг України / М. Олещук // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2011. – Вип. 7.

5. Коваленко В.В. Іноземний капітал і фінансова безпека банківської системи України / В.В. Коваленко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр. / УАБС НБУ. – Суми, 2006. – Т. 16. – С. 43-52.

6. Д'яконова І.І. Історичні аспекти розвитку банківської системи України / І.І. Д'яконова // Економіка промисловості. – 2008. – № 2. – С. 10-18.

7. Римар М. В. Банківська система України: процес становлення і проблеми розвитку / М.В. Римар, А.Р. Тушницький // Проблеми економіки та управління: зб. наук. пр. – Львів, 2010. – С. 47-51.

8. Шпіг Ф.І. Проблеми експансії іноземного банківського капіталу в Україну / Ф.І. Шпіг // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр. Т. 14 / УАБС НБУ. – 2005. – С. 317-325.

9. Гетьман В. Банківська система України: діяльність і проблеми / В. Гетьман // Банківська справа. – 2005. – № 1. – С. 8-21.

10. Козьменко С. Спеціалізовані інноваційно-інвестиційні банки в Україні / С. Козьменко, Т. Васильєва // Банки та банківські системи країн світу. – 2008. – № 1. – Т. 1. – С. 49-58.

11. Колісник М.Б. Сутність та структурна побудова банківської системи України / М.Б. Колісник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.1. – С. 220-227.

12. Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» (із змінами і доповненнями, внесеними законами України) 25 листопада

1993 р. № 3651-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.

13. Про затвердження Положення про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків. Постанова Правління Національного Банку України № 114 від 21.12.1993 р. / Національний Банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.

14. Про кредитування: Положення Національного банку України. Із змінами і доповненнями / Затверджено постановою Правління Національного банку України № 246 від 28 вересня 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.

15. Порядок ведення касових операцій у народному господарстві України № 228 від 02.02.1995 р. / Правління Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.

16. Календар подій у банківській системі за 1994 р. № 2 / Національний Банк України // Вісник НБУ. – 1995. – С. 13-15.

17. Бюллетень Національного банку України / Національний банк України. – 2002. – № 12.

18. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: моногр. / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовичкін; за наук. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2002. – 387 с.

19. Д'яконова І.І. Пошук стратегії розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків / І.І. Д'яконова // Вісник НБУ. – 2008. – № 2. – С. 26-31.

20. Про банки і банківську діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.

21. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.

22. Футало Т.В. Вплив діяльності небанківських фінансових установ на розвиток фінансового ринку / Т.В. Фута-

ло // Науковий вісник Волинського Національного Університету. “Економічні науки”. – Луцьк, 2010. – № 4. – С. 57-65.

23. Бюлетень Національного Банку України / Національний Банк України. – 2012. – №12 (237).

24. Матеріали офіційного сайту Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.

25. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

Надійшла до редакції 11.10.2013 р.